

Oefenen voor Lance The Opera in theater Walhalla, Rotterdam. Foto Femke Hoogland

84

ERIK BROUWER

JODEN EN GOJIM RIEPEN:
'SHVARTS! SHVARTS! SHVARTS!'
Wielrennen in de Sovjet-Unie van Stalin:
uitkijken voor De Grote Zon

96

ALEX VAN DER HULST

EEN WEEKEND TUSSEN BLAUW
ITALIAANS STAAL

Gios is de naam van een wielrenner,
een mecanicien en van 'de beste fiets ter
wereld', volgens Roger De Vlaeminck

104

RUURD EDENS

ZINGEN ALS TOM BOONEN
Hubert Hutsebaut versloeg zowel Eddy
Merckx als Walter Godefroot, hij kan
een fiets op zijn kin zetten en vinken een
wijsje laten fluiten

112

NANDO BOERS

BEROEP WIELRENNER:
DEEL 20 JOHN DEGENKOLB
'Ik denk niet na over pijn. Ik onderga het'

127

AUTEURSBIOGRAFIEËN

EEN ONBEHOLPEN LIEFDESVERKLARING

Waarom houdt iemand van wielrennen? Omdat het belangrijk is ergens plezier in te hebben, om maar wat te noemen. Of omdat een Wielerarchief je zo kan bezighouden.

door **FRANK HEINEN**

Het wielerseizoen in noordelijk Europa is weer begonnen, met in het openingsweekend Kuurne-Brussel-Kuurne, 26 februari 2017. Foto Cor Vos.

ET IS NIET EENVOUDIG een eerste regel te verzinnen voor een stuk waarin je op zoek gaat naar de bron van je wielierliefde. Je kunt beginnen met ‘Ik houd van wielrennen’, maar daar geef je meteen zoveel mee weg. Bovendien klinkt het nogal pathetisch. Beter zou het zijn om te kiezen voor een treffende anekdote. Veel liefdes zijn ooit als verliefdheid begonnen en alle verliefdheden hebben een genesis, een eerste ontmoeting die je in het ideale geval recht in het hart treft. Die eerste ontmoeting wordt, uiteindelijk, een anekdote.

Zo’n anekdote heb ik wat de koers betreft niet paraat. Ik zou er eentje kunnen bakken met wat rondzwevende herinneringen, wat *circumstantial evidence* en een snuffje goeie wil. Maar het baksel zou een leugen zijn. En trouwens: die eerste zin is nu toch al achter de rug.

De meest heldere ‘eerste herinnering’ is die van zo’n eind-van-de-middagzon die de kamer binnenvalt en een eerste, behaaglijke warmte sinds maanden aankondigt. In het door het glas van de schuifpui gefilterde licht dansen de stofjes en uit de tv komt het zachte brommen van een volgmotor. Ook de naam ‘Moncassin’ (uitgesproken door Mark Vanlombeek – dat is cruciaal) speelt in die herinnering een belangrijke rol. Dit is het soort herinnering dat eruitziet als een enkel, duidelijk herkenbaar moment, maar bij nadere beschouwing is samengesteld uit talloze herinneringen, aangevuld met verhalen van anderen en fantasie. Een beetje zoals je denkt dat Donald Duck een doodgewone sandwich eet, als je niet hebt gezien hoe hij op het plaatje ervoor een metershoge toren van boterhammen tot behapbare proporties samenperst, alvorens te beginnen met eten.

Ik houd van wielrennen. Ik geloof niet dat ik op precies dezelfde manier van wielrennen houd zoals jij of zoals u, lezer. Vermoedelijk niet. Nee, ik weet het wel zeker. In ieder houden-van zit iets particuliers, iets wat zich zo diep in je bevindt dat je er zelf niet eens bij kan. Je kunt er alleen van bovenaf naar kijken en trachten het zo goed mogelijk te omschrijven.

Wat de ander ziet als hij naar binnen kijkt, weet je niet. Ook hij (of zij!) kan slechts vagelijk vertellen wat er diep vanbinnen gebeurt als de Driedaagse van de Panne nadert. Zo gebeurt het soms dat de wielierliefde van de ander langs de jouwe schampt. Dat je iets leest of hoort, iets waarvan je denkt: ja, verdomd, zo voel ik het ook. Aan dat moment klamp je je vast. Goddank, je bent niet alleen.

Zo’n *common ground* doet zich bijvoorbeeld voor als het wielerseizoen op het punt staat te beginnen. Iedereen die van wielrennen houdt, voelt de lichte opwindning die een nieuw begin in je losmaakt. Je hoopt op nieuwe namen, nieuwe verhoudingen, nieuwe kansen. En tegelijk is het van het grootste belang dat er geen kassei anders ligt dan het jaar voordien.¹

Waarom houd ik van wielrennen? Wat dobbert er diep in mij? Daarvoor moet ik naar een verhaal van lang geleden. Misschien klopt het, misschien niet. Want als wielrennen me iets heeft geleerd, dan is het dat je moet twijfelen aan alle verhalen, en niet in de laatste plaats aan de verhalen die je jezelf vertelt.

Ergens in huis moet een zilverkleurige memorystick liggen. Er staat maar een enkel documentje erop.

Wielearchief.

Ik weet eerlijk gezegd niet eens zeker of ik hem wel wil vinden.

Het Wielearchief moest het meest omvangrijke wielearchief ter wereld worden. Het groeide gestaag, pagina voor pagina. Ieder vrij moment ging eraan op. Ik ging werken voor een bedrijf dat dvd's verhuurde via internet. Overdag kalmeerde ik boze bellers die hun levering niet hadden ontvangen en typte ik synopsissen over films die niemand ooit zou willen huren, maar die je vanwege de volledigheid toch in je catalogus moest opnemen.

In de avonduren schreef ik aan mijn archief. Naam voor naam, uitslag voor uitslag, met de ijver en de toewijding van een kalligraferende middeleeuwse monnik. Dat hield ik jaren vol, ook toen de online videotheek een studie Rechten werd en de studie Rechten een zelden geziene mislukking. Mijn leven was druk bezig zich in de verkeerde richting te bewegen, alles waar ik ooit op had gehoopt, dreef buiten mijn bereik en het enige wat me restte, was werken aan een zelfopgelegd project waarvan het nut me maar niet geheel duidelijk wilde worden. Een project dat – dat kreeg ik al rap door – geen einde had. Het uiteindelijke doel – compleetheid – bestond niet. Sisyphus duwde iedere dag een steen een heuvel op, tot die steen viel en hij weer opnieuw kon beginnen, dag in, dag uit. Mijn probleem was niet de naar beneden rollende steen, maar de tot in de eeuwigheid aangroeiende heuvel. Niet om me meteen te vergelijken met een mythologisch figuur, maar we hadden een overeenkomst, Sies en ik: de top zouden we nooit bereiken.

1 De veelgeprezen film *Paterson*, van Jim Jarmusch, doet me denken aan het verheugen op het nieuwe wielerseizoen – misschien ook omdat ik hem ten tijde van de Ronde van Murcia zag.

De film volgt een week uit het leven van Paterson, een dichtende buschauffeur wiens leven zich volgens een strikt ritme voltrekt. Zelfde tijd opstaan, zelfde ontbijt, zelfde weg naar zijn werk. Dat werk is zelfs tot op de minuut gelijk aan dat van gisteren en dat van morgen. Langzaam wijdt Jarmusch je in in het volstrekt geregelde leven van deze man, zozeer dat halverwege de film bij de lichtste afwijking in dat patroon al een zachte zucht van opwindendheid door de bioscoop trok.

Daarin zit volgens mij de kern van het verheugen op een nieuw wielerseizoen. De opwindende mogelijkheid dat alles zou kunnen veranderen, gecombineerd met de geruststellende wetenschap dat bijna alles hetzelfde blijft.

In de tijd die ik in het Wielerarchief stak, had ik een niet al te arbeidsintensieve studie kunnen afronden.

Waarom deed ik dat? Wat wilde ik in godsnaam bereiken?

(Eén ding is zeker: met wielrennen had het niet alles te maken. In mijn nulurencontractarbeid in de machinekamer van de water makende video-verhuurtanker legde ik eenzelfde fanatisme aan de dag. Je weet wel, van vereenzaamde figuren die de hele Parijse binnenstad nabouwen met gebruikte lucifers, of alles sparen van Grad Damen². Zo heb ik eens een halve dag ten minste vijftien telefoontjes gepleegd om achter de juiste spelling van de naam van een bijrolactrice in *Barbershop 2* te komen. Uiteindelijk was het de secretaresse van haar persoonlijke agent die me uitsluitsel gaf, vermoedelijk om er vanaf te zijn.³)

Aan de periode dat het Wielerarchief gestalte kreeg, heb ik nauwelijks nog herinneringen. Echte herinneringen, bedoel ik, bezielde momenten die ik op ieder gewenst moment kan terugroepen om me eraan te warmen. Ik kan de jaren terugzoeken, evenals de feiten die bij die jaren horen. Een eindexamen als een in het water vallende toegift bij zes schooljaren die zich steeds een beetje verder leken uit te rekken, terwijl ze tegelijk voelbaar aan diepte verloren. De diploma-uitreiking waar ik vertrok met de haast van iemand die dringend ergens anders moet zijn. In die tijd hoefde ik nooit dringend ergens anders te zijn. Er was geen studie die op me wachtte, geen werk, geen verre reis. Ik had geen enkel doel meer – letterlijk, want kort daarvoor had ik mijn tienjarige lidmaatschap van de lokale voetbalclub middels een tweeregelig mailtje laten beëindigen.

Voor mij was er na dat eindexamen niets. Als ik me anders had gevoeld, destijds, als ik het leven niet had beschouwd als een reeks zich nog te voltrekken tegenslagen, had ik misschien begrepen dat dat *niets* in werkelijkheid *alles* was.⁴

Als ik over dat soort fases in andermans levens lees, word ik door ongeduld bevangen. Jaja, we weten het, je had het niet makkelijk. Maar geef toe:

2 De volkszanger, niet de voetballer van NAC, die overigens wel een neef van de volkszanger is, zodat het sparen van alles van de voetballer op een bepaalde manier natuurlijk ook het sparen van alles van de volkszanger is.

3 Het ging om de actrice Tai'isha Davis.

4 Mijn toekomst van toen vertoont, in retrospectief, opvallende overeenkomsten met de ietwat gedepimeerde wezentjes uit de tekenfilmserie *Teddy Ruxpin*, een soort mini-Barbapapa's die niets waren, maar wel in alles konden veranderen.

'Jullie noemen je Nietsjes, maar waarom noemen jullie jezelf niet Allesjes?'

het klinkt ook wel lekker romantisch, niet? Weinig dingen zijn zo *luctoret-
emergoësk* als het overwinnen van een goeie depressie. Ik denk dat dit komt
doordat iedereen geneigd is van alles een verhaal te maken. Die catharsis
– want het gaat in bijna alle gevallen ‘al best een tijd weer hartstikke goed’
– zet die hele druilerige tijd ervoor in een relativerend ‘het heeft zo moeten
zijn’-strijklicht.

Het spijtige van dat soort periodes van bewolkt gemoed is dat dit licht
pas achteraf gaat schijnen.

In de zomer na mijn eindexamen moet ik aan het Wielerarchief begonnen
zijn. De statistieken van het Word-bestand zouden me hier behulpzaam
kunnen zijn, maar zoals gezegd: het Wielerarchief is zoek.

Het was een directe poging om het dreigende *Niets* het hoofd te bieden.

De wielerherinneringen die ik uit die tijd nog heb, hebben zich losge-
zongen van mezelf, alsof het koersen zijn die zijn verreden voor ik geboren
werd. Armstrong won dat jaar de Tour, zoals hij dat bijna mijn hele middel-
bareschooltijd had gedaan, en zoals hij dat bleef doen terwijl ik de ene als
tegenslag vermomde selffulfilling prophecy na de andere tegemoet ging.
Ik vond werk, begon aan een studie, brak de studie af en sjouwde onderwijs
van therapeut naar pillendraaier. De enige constante was mijn trouw aan
het Archiefwerk.

Een Amerikaanse comedian zei: ‘Wat je ook doet, en hoe goed je dat ook
kunt, in China is er altijd wel een zesjarige die er twee keer zo goed in is
als jij.’⁵

Het Wielerarchief was iets dat nog nooit was gedaan. Door niemand.⁶
Het was iets unieks of althans: dat had het kunnen worden. Misschien was
dat de aantrekkingskracht ervan. Ik herinner me een weetje van lang gele-
den, over een Nederlandse man die het wereldrecord bierviltjeshappen op
zijn naam schreef. Het aantal viltjes dat die man tegelijk in zijn mond kon
klemmen ben ik vergeten, maar het was indrukwekkend.

5 Het hoeft niet eens een Chinese kleuter te zijn. Deze passage heb ik bijvoorbeeld geschreven in een
koffiebar in Utrecht waar ten minste de helft van de bezoekers dag in, dag uit op zijn laptop zit te ha-
meren. Wie zegt me dat er in zo’n bar niet ten minste één iemand een eindeloos veel intelligenter essay
zit te schrijven? En zo niet: wat dan met al die andere koffiebars waar ik weleens beland, en al die stilte-
ruimtes en werkplekken? Laat staan al die woon-, eet-, slaap- en zolderkamers waar ik nooit kom, maar
waar ze ook zitten. En dan heb ik het nog alleen maar over Utrecht. Allemachtig.

6 Tenminste, dat dacht ik toen. Ik weet nu dat de onvolprezen archiefwebsite dewielersite.net toen al
vijf jaar bestond..

Ik was bezig zo'n jongen te worden. Het archief zou mijn bierviltjesrecord worden. Ik zat op een eenrichtingsweg naar een berichtje in de Varia-kolommen van de regionale krant, ik was bezig een zonderling te worden. Einddoel: vijf minuten in de halvegarenrubriek van Jack Spijkerman.

Ik las in die tijd nauwelijks. Geen boeken, geen kranten, geen tijdschriften. Letterlijk: niks. Mijn gedachten waren verstrikt in een wirwar van mistroostigheden. Mijn boekencollectie, die in de jaren voordien stelselmatig was aangegroeid, bleef ongelezen. De boekentips van mijn vader, die mij achter een keukenstoel het ijs van de literatuur op wilde krijgen, bleven ongebruikt. Wel keek ik onverantwoord veel televisie. Voor ik ergens heen ging, keek ik televisie. En zodra ik weer terug was, zette ik eerst het apparaat aan en ontdeed me pas daarna van mijn jas. Als er ooit iemand promoveert op dagtelevisie rond de eeuwwisseling, verwacht ik een telefontje.⁷

Het lezen verloor ik gewoon. De ijzige concentratie waarin ik als kleuter hele middagen Donald Ducks kon natekenen, smolt binnen een paar maanden tot een onaanzienlijk plasje. Naast mijn bed lag in die periode maar één boek. Het *Wielers Jaarboek 1997-1998*, uitgegeven door *Wielers Revue*. Een afgeschreven bibliotheekexemplaar, dat ik voor één euro van de versnipperaar had gered.

Nauwelijks tekst. Alleen: uitslagen, tijdverschillen, eindstanden.

Op een dag begon ik gewoon. Ik pakte het *Wielers Jaarboek 1997-1998* van Herman Harens en sloeg het open bij de eerste uitslag – Milaan-Sanremo – en begon te typen. Na een paar minuten moet het *Wielers*archief (toen nog: *Document 1*) er ongeveer zo hebben uitgezien:

Francesco Casagrande

· *Vierde in Milaan-Sanremo, 1997*

Biagio Conte

· *Derde in Milaan-Sanremo, 1997*

Alberto Elli

· *Tweede in Milaan-Sanremo, 1997*

Erik Zabel

· *Winnaar Milaan-Sanremo, 1997.*

⁷ De Amerikaanse schrijver David Foster Wallace schreef ooit het volgende over zijn televisieverslaving en de oorzaken ervan: 'If it's true that many lonely people are prodigious TV-watchers, and if it's true that lonely people find in television's 2D images relief from the pain of their reluctance to be around real humans, then it's also obvious that the more time spent watching TV, the less time spent in the real human world, and the less time spent in the real human world, the harder it becomes not to feel alienated from real humans, solipsistic, lonely.'

Zo geformuleerd was mijn werk aan het *Wielers*archief niet meer dan een soort tv-kijken. Geloof ik.

En door. En door. En door.

Ik improviseerde er een logica in: bij wereldbekerwedstrijden noteerde ik de eerste 25 renners, bij overige eendagswedstrijden van enig allooi (1.HC en 1.1 heetten die toen) de eerste twintig en bij alle andere koersen de eerste tien. Ook bij etappes in grote rondes noteerde ik de eerste tien, alsmede de eerste 25 namen van het eindklassement. Enzovoort, enzovoort. Tot in de eeuwigheid, in theorie.

In de praktijk: tot meer dan 3500 pagina's (Times New Roman, lettertype 10).

In *Yoga voor mensen die te beroerd zijn om eraan te doen* schrijft de Amerikaanse essayist Geoff Dyer dat schrijven voor eenzamen een uitstekende manier is om zich minder eenzaam te voelen. Immers: je personages zijn er altijd, en ze zijn er voor jou en jou alleen. Nou, ik was eenzaam in die tijd. Nogal. De enige mensen die ik om me heen kon velen, waren mijn ouders en de renners uit Harens' Wieler Jaarboek. Zwijgzame namen, verhalen van talloze levens, teruggebracht tot strak in het gelid staande rijen uitslagen. Orde.

'Ik heb eens een onthutsende stapel kasregisters toegezonden gekregen waarin een overleden wielervedstrijder een Wereldklassement Aller Tijden had berekend. In een moment van onbedachtzaamheid moet hij zich hebben voorgenomen alle rondes, klassiekers, rittenkoersen, kampioenschappen en kermiswedstrijden van genuanceerde puntentellingen te voorzien en de door elke renner verzamelde punten te berekenen – een voornemen waar hij zich de rest van zijn leven aan gebonden had geacht en waaruit, als ik me goed herinner, naar voren kwam dat Merckx de beste van allemaal was geweest.'

(Eerste alinea uit Tim Krabbé's verhaal 'Lijstenliefde'. Uit: 43 wielerverhalen, uitgeverij Bert Bakker, 1984.)

In het vervolg van dat verhaal komt Krabbé met een wiskundige formule op de proppen die hem in de gelegenheid stelt om de ultieme Tour-ranglijst samen te stellen. Zo lijkt het of de ware lijstenliefhebber de behoefte voelt zijn vinger te krijgen achter een werkelijkheid die zich alleen dankzij zo'n lijst laat kennen. Een boeiende variant, maar echte lijstenliefde is het niet. De ware lijstenliefhebber is het niet om hiërarchie te doen. Die wil lijsten, namen, uitslagen. Tijden, misschien. Het is hem niet om begrip te doen (dat begrip zit immers niet in lijsten), maar om volledigheid. Het spreekt vanzelf dat de echte lijstenmaker slechts twee ordeningen erkent. Die van het alfabet en die van de chronologie.

Je zou kunnen vragen: 'Wat heeft het voor nut?'

Je zou kunnen antwoorden: ‘Niks heeft nut.’ Maar dat is flauw. Destijds hield ik mezelf, geloof ik, voor dat mijn ultieme lijst (opeens herinner ik me de titel: *De ultieme palmaressenlijst van wielrenners van vroeger en nu*) ooit wel van pas zou komen bij een mogelijke carrière als wielercomentator. Wie weet werd ik wel de Nieuwe, Verbeterde Jean Nelissen. Ik zou hoe dan ook de best geoutilleerde commentator ooit zijn. Maar diep vanbinnen wist ik natuurlijk wel dat het allemaal nergens toe leidde, dat mijn lijstmakerij niet meer was dan een eenzijdige liefdesverklaring en een tijdelijke ontsnapping aan gedachten zonder uitzicht.

Dus: ik houd van wielrennen. Daar was ik het over eens.

Ik houd ervan om naar wielrennen te kijken, ik houd ervan om erover te lezen en ik houd ervan om erover te schrijven. Ik houd ervan om net te doen alsof ik het doe. Er moeten nog oude burens zijn die mij jarenlang elke middag met een rugzak op mijn rug bijna vanuit surplace uit het wiel van een denkbeeldige tegenstander hebben zien sprinten.

Ik houd van wielrennen, maar ik heb lang niet precies geweten waarom. In de loop der jaren heb ik, al schrijvende, talloze redenen om van wielrennen te houden geformuleerd. Dat de sport mijn vader zoveel plezier doet – iets wat mij dan weer plezier doet. Dat de sfeer rond koersen vaak zo prettig bescheiden is. Dat er een soort kalmte van de sport uitgaat. De landschappen. De verheving van het werkelijke leven. Het feit dat het wortelt in landen die me bevallen. (Of bevallen die landen me zo omdat het wielrennen er is geworteld?)

Dat het een sport van verhalen is.

Allemaal waar. En allemaal weerlegbaar. Dat van die verhalen is misschien nog wel het hardnekkigste argument. Ik gebruik het zelf nota bene te pas en te onpas. Maar als ik dat verhalende aspect zo belangrijk vind, waarom kan sciencefiction me dan niets schelen? En waarom volg ik het nieuws dan zo slecht? Wat is actualiteit anders dan een verzameling waar gebeurde verhalen die net hebben plaatsgevonden?

Over nieuws gesproken: de laatste tijd merk ik dat ik me bijna schaam voor een jolige wielercolumn of een treffende levensbeschrijving van een lang geleden overleden coureur. Mag je je nog laten beroeren door sport als de wereld zoals je die kent voor je ogen uiteen dreigt te vallen?

Volgens mij wel, toch wel. Als het Wielerarchief me iets heeft geleerd (en helemaal zeker is dat niet – dat ik er daadwerkelijk iets van geleerd heb, bedoel ik), is het dat houvast, troost, plezier, afleiding begrippen zijn die voor iedereen iets volkomen anders betekenen. Voor mij vervult de koers al die rollen. Gisteren door hem te ordenen, vandaag door erover te schrijven en morgen op een manier die ik nu nog niet kan kennen. Op het eerste